

Latvijas Republikas Satversme

Latvijas Satversmes sapulces 15.02.1922. pieņemts Latvijas Republikas pamatlikums (konstitūcija), kas nosaka Latvijas valsts konstitucionālos pamatus, valsts iekārtu un personas attiecības ar valsti.

Atbilstoši sava laika konstitucionālo tiesību teorijai un Latvijas Tautas padomes lemtajam, Satversmes izstrādāšana bija jāveic speciāli šim nolūkam.

Līdz Satversmes izstrādāšanai Latvijas valsts iekārtu noteica pagaidu satversmes. Latvijas Tautas padomes laikā (17.11.1918.–01.05.1920.) spēkā bija pirmā pagaidu satversme –*Latvijas Tautas padomes politiskā platforma*. Latvijas Tautas padomes politiskā platforma paredzēja jaunās valsts iekārtas pamatprincipus, kā arī plašas pilsonisko brīvību un cittautiešu tiesību garantijas. Latvijas Satversmes sapulces laikā (01.05.1920.–07.11.1922.) spēkā bija otrā pagaidu satversme –*Latvijas valsts iekārtas pagaidu noteikumi*.

noteikt valsts satversmi un īstenot agrāro reformu. Satversmes izstrādāšanai Latvijas Satversmes sapulce izveidoja speciālu Satversmes komisiju. Tās sastāvā tika ievēlēti 26 Latvijas Satversmes sapulces locekļi: *Juris Pabērzs, Staņislavs Kambala, Francis Kemps, Jezups Lavrinovičs, Fricis Jansons, Pauls Šīmanis, Aleksandrs Bočagovs, Jakovs Helmanis, Gustavs Reinhards, Arveds Bergs, Rūdolfs Bēnuss, Kārlis Dzelzītis, Pauls Kalniņš, Izaks Rabinovičs, J. Pliekšāns (Rainis), Fricis Menders, M. Skujenieks, F. Cielēns, Vilis Holcmanis, Andrejs Kuršinskis, Markus Gailītis, Alberts Kviesis, Jānis Goldmanis, Oto Nonācs, Andrejs Sīmanis un Eduards Strautnieks. Satversmes komisijas sastāvā Latvijas Satversmes sapulces darbības laikā notika arī izmaiņas, un tajā darbojušies arī **Valerija Seile**, Antons Rubins, Pēteris Zvagulis, Jānis Purgals, Andrejs Petrevics, Antons Ozols, Francis Trasuns. Satversmes komisijas priekšsēdētājs visu tās darbības laiku bija M. Skujenieks, priekšsēdētāja biedra pienākumus secīgi pildīja J. Goldmanis un A. Sīmanis, savukārt sekretāra amatā secīgi bija ievēlēti R. Bēnuss un A. Ozols.*

Labākai darba organizācijai Satversmes komisija izveidoja trīs apakškomisijas – pirmā apakškomisija gatavoja izskatīšanai Satversmes daļu par valsts varas organizāciju, otrā apakškomisija – Satversmes daļu par pilsoņu tiesībām un pienākumiem, bet trešā apakškomisija – tautas priekšstāvēniecības (parlamenta) vēlēšanu kārtību.

Satversmes izstrāde tika organizēta, katrai no apakškomisijām sagatavojot savas Satversmes daļas projektu, un pēc tam tos caurskatot trijos lasījumos Satversmes komisijā. Katras Satversmes daļas izskatīšana notika atsevišķi, un arī Latvijas Satversmes sapulce skatīja abas Satversmes daļas kā atsevišķus likumprojektus.

Satversmes I daļu “Valsts iekārta” Latvijas Satversmes sapulce sāka izskatīt 20.09.1921. Satversmes I daļas projektu pirmajā lasījumā atbalstīja 67 Latvijas

Satversmes sapulces locekļi, atturoties 64 Latvijas Satversmes sapulces locekļiem. Satversmes I daļa otrajā lasījumā tika teju vienbalsīgi atbalstīta, atturoties tikai Vilim Dermanim, savukārt trešajā lasījumā arī teju vienbalsīgi, pret nebalsojot nevienam, bet pieciem latgaliešiem atturoties.

Satversmes II daļas noraidīšanu sekmēja pilsonisko (labējo) spēku un sociāldemokrātu pretrunas atsevišķu pilsoņa tiesību apjoma formulēšanā. Jo īpaši to saasināja Latvijas Satversmes sapulces vairākuma lēmums noraidīt streika brīvību kā politiskas un ekonomiskas cīņas līdzekli, kuru centās panākt sociāldemokrāti. Tāpat latgaliešu deputāti balsoja pret vai atturējās trešajā lasījumā, jo Latvijas Satversmes sapulces vairākums neatbalstīja Latgales pašpārvaldes ideju un noraidīja atsevišķas tiesību garantijas latgaliešiem.

Latvijas Satversmes sapulce vairāk nemēģināja Satversmē ietvert pilsoņa tiesību un pienākumu deklarāciju, jo pastāvēja šaubas par iespēju atrast kompromisu strīdīgajos jautājumos. Pieņemtais Likums par Latvijas Republikas Satversmes spēkā stāšanos un ievēšanu paredzēja 15.02.1922. pieņemtās Satversmes (respektīvi, tikai tās I daļas jeb pirmo septiņu nodaļu) spēkā stāšanos 07.11.1922. Cilvēktiesību kataloga neesamība Satversmē līdz pat Satversmes papildināšanai ar VIII nodaļu "*Cilvēka pamattiesības*" tika uzskatīta par vienu no lielākajiem Satversmes trūkumiem.

Satversmes izstrādē strīdīgākais jautājums bija par atsevišķa Valsts prezidenta amatu, tā ievēlēšanas kārtību un pilnvaru apjomu. Satversmes sapulcē domstarpības raisīja arī tautas nobalsošanas un likumu ierosināšanas institūts.

Nav pamatots bieži izplatītais viedoklis par Veimāras konstitūciju (Weimarer Reichsverfassung; oficiāli – Vācu valsts konstitūcija, Die Verfassung des Deutschen Reichs) kā galveno Satversmes izstrādes paraugu. Vislielākā Veimāras konstitūcijas ietekme bija vērojama tieši noraidītās Satversmes II daļas normu formulējumos. Savukārt pieņemtajā Satversmē, lai arī atsevišķu normu formulējumi tika aizgūti no Veimāras konstitūcijas, radikāli atšķīrās valsts iekārtas konstrukcija. Satversmes pamatā bija Rietumu parlamentāro demokrātiju, visupirms Apvienotās Karalistes un Francijas III Republikas darbības principi. Tāpat atsevišķu normu formulējumos saskatāma dažādu citu tālaika konstitūciju ietekme. Latvijas Satversmes sapulce savā darbā ar Satversmi plaši izmantoja pieejamo citu valstu konstitucionālo regulējumu un radīja unikālu konstitūciju, kas tika pielāgota Latvijas tiesiskajai un sociālajai realitātei.

Jautājumi pārdomām/diskusijai:

1. Ko nosaka Satversme?
2. Kādi pagaidu dokumenti pastāvēja līdz Satversmes izveidei?
3. Kādi uzdevumi bija Satversmes sapulcei?
4. Ar kādām grūtībām saskarās Satversmes sapulce konstitūcijas izstrādes laikā?
5. Kādas citas valstu konstitūcijas tika ņemtas par paraugu LR Satversmes izstrādei?

Darba lapa "Satversme"

1. Uzdevums. Izpēti LR Satversmi. Turpini veidot shēmu! Pieejama: <https://likumi.lv/ta/id/57980-latvijas-republikas-satversme>

